

Geen blad voor de mond. Vragen rond het Nederlandse bos

Questions about the Dutch forests

H. A. van der Meiden

Toen men mij vroeg wat de titel zou zijn van mijn voordracht, heb ik de mogelijkheid gegrepen om iets recht te zetten. Het thema van dit jubileumcongres, "Leven met wortel en tak", gaat voorbij aan enkele onmisbare delen van de boom. Ik meende één daarvan toch recht te kunnen doen door als titel van mijn bijdrage te kiezen "Geen blad voor de mond". Ik moet u overigens wel bekennen dat deze titel mij voor een beschouwing over bosbouwbelevingsvragen niet slecht uitkomt. Men kan zich in een jubileumrede uitputten in vriendelijkheden en lovende woorden, men kan hem ook gebruiken als een gelegenheid voor kritische bezinning. Ik zal het laatste doen. Daarbij zal ik niet als een boskat om de ook in ons vak aanwezige hete brij heenlopen. Dit ter inleiding en ter voorbereiding.

Ik wil uw aandacht vragen voor een aantal problemen die mijns inziens doorslaggevend zijn voor de vraag hoe ons bos er in de toekomst zal uitzien en of dat bos in voldoende mate zal beantwoorden aan de behoeften van onze maatschappij. Ik wil in dit verband iets zeggen over het evenwicht tussen de verschillende functies van het bos, over de positie van de bosbouw ten opzichte van andere bij het bos betrokken disciplines, over de noodzakelijke uitbreiding van ons bosareaal en over de organisatorische plaats van het Staatsbosbeheer.

Evenwicht tussen de functies van het bos

Het debatteren over de betekenis die de verschillende functies van het bos voor de maatschappij hebben, is vooral in de laatste tien à vijftien jaar een hartstochtelijk beoefende internationale bezigheid in bosbouw en andere bij het bos betrokken vakgebieden. Er wordt daarbij een onderscheid gemaakt tussen enerzijds de sociale functies van het bos (recreatie, landschap, milieu) en anderzijds de productiefunctie van het bos. Dit onderscheid werd een polarisatie. Daarbij is de productiefunctie van het bos - die als leverancier van de grondstof hout - in het defensief geraakt, dit ondanks het feit dat ook tien jaar geleden reeds gewarschuwd werd voor een te verwachten ernstig wereldhouttekort, dat dan nu voelbaar begint te worden.

Te weinig werd onderkend dat bos een uniek fe-

Summary

There are four subjects which should be of vital interest to us: the balance between different functions in the forest; the position of the forest management in comparison with other disciplines connected with the forests; the necessary increase of afforestations; and the role of the State Forest Service in our community.

Forest is a unique phenomenon because it can help to solve two great problems of our time: the deterioration of the environment and the increasing shortage of timber in the world.

The shortage cannot be solved, as is widely believed by making more use of timber from developing countries. The tropical forests will disappear within 40 years if governments do not act.

The balance between production and conservation should not be disturbed because of the shortage of timber, but production can be increased. One should not identify forest management with timber production for timber production does not exclude other functions of a forest. Lack of appreciation of the scientific profession of forest management can have consequences for quality, versatility, and financial returns.

Referring to the report of the Thurlings Commission, I would appeal to different disciplines to accept each others ideas and to decide the limits of each group's contribution.

Decisions on afforestation and management have consequences for many decades and miscalculations can often only be repaired at high cost, if at all.

It is not realistic to expect other European countries to supply timber to us because they also find it difficult to change agricultural land for forest. Because timber is not on the list of agricultural products in the Treaty of Rome, we must rely on the policy of our own country.

The government must draft a long-term policy for the use of land in our country. I hope the government will soon express its views on development and expansion of our forests and on timber production. All the forest used for recreation or preserved as national forests should be Government property because they will be too expensive to

manage. But private owners should be given opportunities for their forest and should be supported by the government.

It should be possible to encourage landowners and farmers in non-agricultural areas with ideas and facilities to afforest more of their land. I would remind you of the original proposals in a directive from the European Community for afforestation in agricultural areas.

The State Forest Service with all its expertise leads the field. The government service fulfills a many-sided task, integrating the various disciplines in forest management. I do not hold with the position of the Forest Service as part of the Directorate of Land Development and Fisheries and would like to advocate an unified independent Service under the Ministry of Agriculture and Fisheries.

What we need is reinstatement of the Council for Forest Affairs (Bosraad) and the nomination of a Secretary of State for Forest Management, Landscape Planning and Nature Conservation under the Ministry of Agriculture and Fisheries.

I wish the State Forest Service all the best for the future and hope it is given the chance to operate on an efficient and well defined basis. May it continue to work for the benefit of us all with the enthusiasm that has characterized the service for the past 75 years.

nomeen is in die zin dat het gelijktijdig twee grote problemen van onze tijd kan helpen beperken, nl. de achteruitgang van het milieu en leefklimaat in algemene zin en de toenemende schaarste aan grondstoffen. Merkwaardig is echter dat het milieuvraagstuk velen op de been brengt, maar dat het op langere termijn gezien minstens even ernstige grondstoffentekort relatief weinig belangstelling krijgt. Dat geldt ook voor het bos. Het kappen van bomen leidt tot protesten; het wordt door velen gezien als vernietiging en als een zinloze aantasting van ons leefklimaat. Dat is geen typisch verschijnsel voor een bosarm land als het onze. Het treedt in vele, ook in zeer bosrijke landen op. Prof. Paris, hoogleraar milieuplanning te Montreal, heeft de emotionele belangstelling voor het bos in een belangwekkend artikel nader geanalyseerd¹⁾, waarbij hij ook de negatieve instelling ten aanzien van de houtproductie betreft. Hij merkt op, dat door een sterke verschuiving in de stand van de produktie van goederen naar die van diensten, de stadsbewoner een tekort aan begrip heeft gekregen voor de eisen die de produktiecyclus als geheel, dus van grondstof tot eindprodukt, stelt.

1) J. D. Paris: The citification of the forest. Voordracht voor "Seminar on Forest Environment", Thunder Bay, Ontario, 23 tot 26 mei 1972.
Vertaling in Ned. Bosbouw Tijdschrift no. 12, 1972 (307-310).

"Als hij kranten en boeken accepteert", aldus Paris, "is hij dan ook bereid het kappen van bossen te accepteren? De logica zegt "Ja". Maar de relatie van de stadsmens tot de produktie van houtpulp is zo gering, zo abstract, dat hij nog steeds zichzelf kan tegenspreken en tegen het kappen van bomen kan vechten". Deze emotionele conflictsituatie rond het bos doet zich vooral voor in de ontwikkelde landen. Daar echter is nu juist het verbruik van produkten verreweg het grootst en in vele van deze landen manifesteert het gevaar van een ernstige houtschaarste zich het duidelijkst. Men denkt in dat ontwikkelde deel van de wereld echter een oplossing voor zijn dilemma te weten, nl. meer gebruik te gaan maken van de mogelijkheden voor houtproduktie in ontwikkelingslanden, met name in de subtropen en de tropen. Laten we zien hoe de situatie daar is. In de tropen wordt het natuurbos ernstig bedreigd door enerzijds een verkwistende houtexploitatie, anderzijds en in sterkere mate door het vernietigen van bos voor het verkrijgen van landbouwgronden; het tropische regenbos zal binnen 40 jaar verdwenen of uitgeput zijn, tenzij in de betrokken landen een drastische beleidsomgeving tot stand komt²⁾. In een aantal ontwikkelingsgebieden legt men weliswaar nieuwe bossen met snelgroeiende houtsoorten aan, in enkele landen zelfs op grote schaal, maar de vraag is of deze in de verdere toekomst van betekenis zullen zijn voor de behoefte aan hout en houtproduktie in ons deel van de wereld. Daarbij moet gelet worden op de enorme achterstand die de ontwikkelingsgebieden hebben in het verbruik van houtprodukten. Om een voorbeeld te noemen: die achterstand op een gebied als de Europese Gemeenschappen vereist in de ontwikkelingslanden al bij het huidige bevolkings-tal naast het stoppen van alle houtexport een verhoging van de werkhoutproduktie van 1000 procent, hetgeen een onvoorstelbare bebossingsactiviteit vraagt en zeker geen ontbossing. Er is mijns inziens geen schijn van kans dat deze landen in de verdere toekomst in belangrijke mate kunnen voorzien in onze behoefte aan import van hout en houtprodukten, Ter oriëntering: de EG gebruikt ca. 220.000.000 m³ aan hout en houtprodukten, omgerekend in rondhout, waarvan 140 miljoen m³ geïmporteerd moeten worden. Noord-Europa is een netto-Importeur van rondhout geworden; Rusland en Canada vrezten toenemende houtvoorzieningsproblemen, over de tropische landen heb ik het net gehad.

Ik wil naar aanleiding van het voorgaande vier min of meer samenhangende feiten constateren.

2) P. Sartorius: Versorgung mit Tropenholz gefährdet? Holz-Zentralblatt, 15 maart 1972.

P. W. Richards: The tropical rain forest. The Scientific America, december 1973 (58-67).

Beplanting van populieren tussen Oirschot en Spoorndonk, gezien vanaf de Beerse.

Ten eerste: de steeds krappere wordende marge tussen wereldhoutverbruik en potentiële wereldhoutproductie zou in de ontwikkelde landen aanleiding moeten zijn om, zonder de andere functies van het bos tekort te doen, *grote aandacht te besteden aan de verhoging van de houtproductie.*

Ten tweede: in de beleidssfeer is het *evenwicht in de functies die het bos kan en moet vervullen nu juist verstoord ten nadele van de grondstoffenproductie.* Dit geldt ook voor ons land. Men leze slechts de in de laatste tien jaar verschenen jaarverslagen van het Staatsbosbeheer, met name de provinciale overzichten daarin; het accent ligt in onevenredig sterke mate op de sociale functies van het bos. Men leze tevens de dit jaar verschenen Oriënteringsnota Ruimtelijke Ordening. Het woord grondstoffenproductie in verband met bos komt één keer voor, en dan nog in relativerende zin. Gelukkig is bij de behandeling van de Begroting 1974 van Landbouw in de Tweede Kamer, in het begin van dit jaar, eindelijk grote aandacht besteed aan het probleem van de houtschaarste en aan de noodzaak van houtproductie. Dit kan het begin zijn van een herstel van het zojuist genoemde evenwicht.

Ten derde: de bosbouw heeft, mede door het ontbreken van een voldoende bemand en voldoende gefinancierd public relationsapparaat, de niet-bosbouwers er veel te weinig bewust van gemaakt dat *in elk bos sociale functies en productiefunctie niet alleen gecombineerd kunnen worden, maar gecombineerd moeten worden.* Elk bos zal namelijk gedund en tijdig verjongd moeten worden, wil ons bosbezit gezond blijven en de noodzakelijke varia-

tie in leeftijdsklassen, van jong tot oud, blijven behouden; doen wij dat niet dan laten wij de na ons komende generaties een steeds meer verouderd bosbestand na. Welnu, bij dunning en verjonging komt hout beschikbaar, een grondstof. Deze geeft bovendien een belangrijke financiële basis aan het bos en is daarmee ook van belang voor de andere bosfuncties.

Ten vierde: voor het bos in zijn totaliteit, ook in verband met zijn sociale functies, is het noodzakelijk dat naast het milieubeleid, naast het recreatiebeleid, een *houtproductiebeleid als een van de belangrijkste fundamentele voor het bosbouwbeleid wordt erkend en als zodanig ook functioneert.*

Dit is van belang voor de maximaal mogelijke productie van een belangrijke grondstof, voor het tot stand komen en in stand blijven van houtverwerkingsmogelijkheden die verzekerd moeten zijn van een regelmatige houtvoorziening, en daarmee voor een goede houtafzet, een noodzaak voor elk bos.

De positie van de bosbouw bij bosaanleg en bosbeheer

Naast de bosbouw zijn vakgebieden als landschapsbouw, natuurbescherming en "recreatie-psychosociologie" intensief met het bos bezig. Daarbij dreigt een soortgelijke kunstmatige, onjuiste tegenstelling te ontstaan als zojuist is geschetst voor de functies van het bos; bosbouw wordt geïdentificeerd met houtproductie, de andere vakgebieden met de sociale betekenis van het bos. Er is echter een fundamenteel verschil tussen bosbouw en die andere vakgebieden, namelijk dat de eerste zich niet met een bepaalde functie van het bos bezig houdt. Bosbouw is het aanleggen, inrichten en beheren van bos, *ongeacht de primaire doelstelling daarvan,* daarbij rekening houdend met wensen die moeten worden afgewogen maar ook rekening houdend met mogelijkheden, die zijn gegeven door groeiplaats en houtsoort en die meestal beperkt zijn.

In dit verband wil ik er wel op wijzen dat sinds heel lang de West- en Middeneuropese bosbouw zelf de aandacht heeft gevestigd op de veelzijdige functie van het bos. Dat dit van de bosbouw meer dan een belijden met de mond is geweest, blijkt wel daaruit dat belangrijke bosgebieden en talrijke bossen daarbuiten, tot stand gebracht en beheerd door opeenvolgende generaties bosbouwers, nu beschouwd worden als van grote betekenis voor landschapschoon, recreatiemogelijkheden en natuurbeheer. Op deze gebieden evenwel heeft in de laatste decennia zich het specialisme en daarmee de deskundigheid sterk ontwikkeld. Zolang deze specialistische deskundigheid leidt tot een goed gefundeerde inbreng bij de aanleg en het beheer van bos, is dat winst. Zodra echter deze inbreng gepaard gaat met eisen ten aanzien van zaken als houtsoor-

tenkeuze, houtsoortenmenging, bostype en omloop, komt men op het terrein van het vak bosbouw dat wetenschappelijk behoorlijk onderbouwd is. Miskening hiervan kan niet zonder gevolgen blijven voor de kwaliteit, de veelzijdige functionering en de kosten-batenverhouding van het bos. Ik signaleer een eigenlijk onnodige conflictmogelijkheid die in ons land en daarbuiten evenwel een realiteit is, en die wel enigszins verklaarbaar is. In de eerste plaats verklaarbaar omdat elke jonge wetenschap een zekere expansiedrift heeft, die niet altijd tijdig geremd wordt door het inzicht dat men weleens op een andermans terrein bezig zou kunnen zijn. In de tweede plaats verklaarbaar omdat de bosbouw in onvoldoende mate tijdig zijn positie heeft verduidelijkt en verdedigd. Integendeel, de bosbouw heeft wat te angstig gemanoeuvreed om, in zijn ogen, "bij de tijd" te blijven, daarbij te zware accenten gegeven aan bepaalde functies van het bos, en daarmee onbewust miskend wat door vorige generaties bosbouwers aan veelzijdig functionerend bos tot stand is gebracht.

Voor de toekomst van het Nederlandse bos is het van uitzonderlijk belang dat de verschillende bij het bos betrokken disciplines elkaars inbreng accepteren en de grenzen vinden waartoe ieders inbreng kan gaan. De bosbouw zal moeten accepteren dat er nieuwe vakgebieden zijn ontstaan die een wezenlijke bijdrage kunnen leveren tot het zo veelzijdig mogelijk functioneren van het bos. Die andere vakgebieden, inclusief diegenen die in de eerste plaats belang hebben bij de houtproductie, moeten geen bosbouwmethoden willen voorschrijven; zij moeten inzien dat aanleg, inrichting en beheer van bos zaken zijn waarvoor de bosbouwer de specifieke kennis bezit, kennis die hem beslissingen doet nemen die veelal niet volledig bevredigd kunnen zijn voor elk van de belanghebbenden. Ik wil in dit verband me stellen achter een passage uit het rapport van de Commissie Thurlings van het Boschap³⁾:

"Benadrukt dient te worden dat uit een oogpunt van beheer bij elk bos aan de veelzijdigheid der functies recht moet worden gedaan. Het is om die reden dan ook onmogelijk het beheer uit te splitsen naar afzonderlijk door het bos te vervullen functies. Het beheer van elk bos vereist naast deskundigheid op het gebied van houtteelt en biologie het nodige bedrijfsorganisatorische en bedrijfseconomische inzicht. Deze eisen krijgen een extra gewicht omdat het bij aanleg en beheer van bos veelal gaat om beslissingen die hun invloed eerst over vele decennia doen gelden, waarbij komt dat de gevolgen van ver-

keerd genomen beslissingen vaak niet of slechts tegen zeer hoge kosten ongedaan gemaakt kunnen worden. Ook in verband met de lange levensduur van een bos en de onbekendheid op het moment van aanleg met de doelstellingen waaraan in de toekomst - wellicht over meerdere decennia - het meeste gewicht zal worden toegekend, is het onverantwoord het beheer eenzijdig te richten op één of enkele van de potentieel door het bos te vervullen functie(s)".

Met andere woorden: Omdat een bos 30 tot 100 jaar staat is het onverantwoord bij de aanleg op één functie te mikken, want men weet niet waarvoor men het later het meest nodig heeft. Men moet een stuk flexibiliteit inbouwen, en dat behoort tot het vak bosbouw.

Uitbreiding van ons bosareaal

In het begin van dit jaar is een nota van de papierindustrie bij de regering ingediend en is het rapport van de Commissie Thurlings van het Boschap verschenen. In beide wordt gepleit voor een drastische uitbreiding van ons bosareaal, resp. 220.000 en 270.000 ha.

Men zal zich afvragen wat de mogelijkheden zijn voor een dergelijke bosuitbreiding, die uiteraard hoofdzakelijk plaats zal moeten vinden op huidige landbouwgronden. Ik wil daarover enige opmerkingen maken, maar eerst ingaan op een vraag die nogal eens wordt gesteld, nl. of bosuitbreiding, voor zover nodig voor de Nederlandse houtvoorziening, niet in andere EG-landen zou kunnen plaatsvinden. Daartegen is een aantal argumenten aan te voeren: In de eerste plaats heeft elk EG-land een toenemend houtdeficit en ondervindt het toenemende problemen bij de import van hout en bepaalde houtproducten die dwingen tot een verhoging van de eigen houtproductie op korte termijn. In de tweede plaats kan ook in andere EG-landen een snelle toename van de houtproductie alleen op huidige landbouwgronden worden verkregen, waarmee zij in dezelfde situatie verkeren als wij. Dan wil ik, ten derde, wijzen op iets wat velen vergeten. Toen destijds is besloten om het hout niet op de lijst van landbouwproducten van het Verdrag van Rome te zetten, is daarmee geaccepteerd dat in de EG geen communautair houtproductiebeleid kan worden gevoerd, maar dat dit een zaak van nationaal karakter zal blijven. Het doet dan ook wat merkwaardig aan dat, nu het gaat om de noodzaak van uitbreiding van ons bosareaal de EG ten tonele wordt gevoerd en meer communautair denken sterk wordt aanbevolen. Het lijkt me bovendien enigermate oppervlakkig om, juist nu het EG-landbouwstelsel meer en meer een wespennest lijkt te gaan worden, de EG als een "oplosmiddel" voor onze houtproblemen aan te voeren. Wij zullen daaraan zelf iets

³⁾ Beleidsprogramma voor bosinstandhouding en bosuitbreiding in Nederland. Rapport van een Commissie van het Boschap onder voorzitterschap van prof. dr. Th. L. M. Thurlings. Januari 1974.

moeten doen.

Zoals ik reeds stelde: Uitbreiding van ons bosareaal zal ten koste gaan van het landbouwareaal. Krijgt de Commissie Thurlings haar zin, dan zal ruim 10 procent van onze cultuurgronden in de komende 25 jaar bebost dienen te worden. Tal van vragen komen dan op: Kán dit, wáár kan het, wannéér kan het gerealiseerd worden, hóe moet het gebeuren en wie moet het doen.

Op al die vragen is geen antwoord te geven voordat de regering komt met een duidelijke langetermijnvisie op het bodemgebruik in ons landelijk gebied. Daarbij staat een visie op de regionale ontwikkeling van onze landbouw centraal. Het achterwege blijven van een nationaal ruimtelijk landbouwplan betekent een blokkering van een belangrijke uitbreiding van ons bosareaal. Hopelijk kan de regering op korte termijn een uitspraak doen hoe zij de ontwikkeling van ons bosareaal ziet, en, bij een positieve conclusie, hoe zij een uitbreiding daarvan denkt te realiseren. Het is onvermijdelijk dat zij zich daarbij uitspreekt of en, zo ja, in hoeverre zij het noodzakelijk acht dat in ons land de houtproductie wordt opgevoerd. Komen deze beleidsuitspraken niet, dan ben ik bang, dat het bos de sluitpost zal blijven bij de bestemming van ons landelijk gebied. Ik meen evenwel dat enig optimisme wel gerechtvaardigd is, gezien de positieve instelling van het Parlement en van de huidige Bewindsman van Landbouw, zoals die bleek tijdens de behandeling van de Begroting 1974 van Landbouw.

Als men spreekt over de aanleg van meer bos, komt uiteraard ook de eigendomsvorm ter sprake.

Bossen die intensief voor de dagrecreatie zullen worden gebruikt en dus een duur voorzieningspakket vragen, zullen vrijwel altijd overheidsbossen zijn. Hetzelfde geldt voor bossen waar de kap en dus de opbrengst minimaal zullen zijn doordat het beheer in de eerste plaats gericht wordt op de ontwikkeling van bepaalde biologische kwaliteiten. In alle andere gevallen kan de particuliere grondeigenaar ingeschakeld worden. Het is in het geheel niet nodig, zelfs nodeloos duur en vaak sterk vertragend, om in gevallen van voorgenomen bosuitbreiding hoofdzakelijk te denken aan verwerving en bebossing van gronden door de overheid. Deze zal wel een passend stimuleringsbeleid moeten voeren. Daartoe behoort het bedrijven van een meer intensieve eventueel regionaal gerichte propaganda voor het bebossen van landbouwgronden. Deze propaganda zal dienen te worden gericht op niet-agrarische grondeigenaren, maar vooral ook op landbouwers die hun hele bedrijf of een deel daarvan aan de landbouw willen onttrekken maar hun grond willen behouden. In het kader van een dergelijk stimuleringsbeleid zal tevens meer voorlichting moeten worden gegeven, ook ongevraagd, over bestaande mo-

gelijkheden (subsidies, fiscale faciliteiten, regelingen in het kader van het O & S fonds) en zullen nieuwe mogelijkheden moeten worden geopend. Ik denk in verband met het laatste aan het opheffen van de herplantplicht voor nieuwe bebossingen, maar ook aan overbruggingsubsidies, jaarlijks uit te keren gedurende een periode tussen aanleg en eerste houtopbrengst. Dergelijke subsidies, en dan gelijk aan de pachtwaarde van de grond, werden vermeld in oorspronkelijke voorstellen voor een EG-richtlijn voor de bebossing van landbouwgronden. Helaas heeft de Europese Commissie ze in latere voorstellen laten vallen en vervangen door een minder gunstige uitkering ineens. Hopelijk zal een positieve instelling van onze regering ten aanzien van uitbreiding van ons bosareaal ook tot uitgang komen in een pleidooi voor de oorspronkelijke voorstellen die ook in andere opzichten aanzienlijk aantrekkelijker waren.

Nog een opmerking: voor uitbreiding van ons bosareaal is het nodig dat bosbouw en andere vormen van bodemgebruik in een eerlijke concurrentiepositie ten opzichte van elkaar staan. Ik ben er dan ook voorstander van dat zo spoedig mogelijk een vergelijkend onderzoek wordt ingesteld naar de mate waarin de verschillende vormen van bodemgebruik direct of indirect door de gemeenschap gesteund worden en dat de resultaten daarvan worden bijgehouden aan de hand van nieuwe ontwikkelingen. Dit kan een belangrijke rol spelen bij het ontwikkelen en het uitvoeren van een werkelijk bebossingsbeleid van de overheid.

Plaats van het Staatsbosbeheer

Het Staatsbosbeheer heeft een uiterst belangrijke rol gespeeld bij de ontwikkeling van de bosbouw in ons land. Hoewel ik geen misverstand wil laten bestaan over mijn overtuiging dat wij ons huidige bosbezit in grote mate te danken hebben aan de initiatieven en het enthousiasme van de particuliere boscijgenaren, ben ik aan de andere kant van mening dat deze door het ontbreken van een sterke organisatie veelal te weinig invloed hebben gehad op het algemene bosbouwbeleid; gelukkig is in de laatste jaren het Boschap met enkele belangrijke rapporten op dit gebied gekomen. Verder is de dominerende positie van het Staatsbosbeheer in de bosbouw echter ook gevolg van het feit dat de deskundigheid op dat gebied dáár geconcentreerd is. De betekenis van het Staatsbosbeheer ligt niet alleen in de ontwikkeling van onze bosbouw. Van groot belang is zijn sinds lang leidende taak bij de integratie van bosbeheer, natuurbeheer in ruimere zin, de vorming van ons landschap en bepaalde facetten van de openlucht recreatie. Deze veelzijdigheid is ook van belang voor het bos, waarmee ik me vandaag vooral bezighoud. Het is een groot

maatschappelijk voordeel en daarmee een noodzaak dat de verschillende belangen bij het bos bij één en dezelfde rijksdienst zijn ondergebracht. Vooral in de laatste decennia toen meer vakgebieden zich intensiever met het bos gingen bezighouden, heeft het Staatsbosbeheer aldus de mogelijkheid gehad tot afweging van de verschillende belangen, een afweging die kan voeren tot een bosinrichting die voor onze sameleving in zijn geheel optimaal is.

De positie van ons Staatsbosbeheer is in discussie, een discussie die ook in onze volksvertegenwoordiging in het openbaar wordt gevoerd. Ik kan er dan ook niet omheen daaraan aandacht te besteden.

In de eerste plaats de departementale plaats van het Staatsbosbeheer of van bepaalde delen van deze dienst.

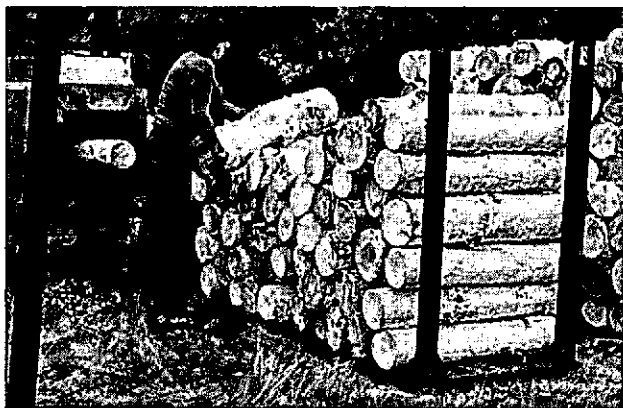
Sinds geruime tijd, in elk geval sinds 1967, is tijdens de debatten in de Tweede Kamer over de Begroting van CRM veelvuldig de relatie tussen dit Ministerie en het Staatsbosbeheer aan de orde gesteld. Daarbij is soms de opvatting naar voren gebracht dat het Staatsbosbeheer in zijn geheel de buitendienst van CRM zou moeten zijn, maar meestal ging het om de aspecten openluchtrecreatie en natuurbescherming. Enige olie is op de golven gebracht door het veelbesproken, enkele jaren geleden tot stand gekomen convenant tussen de departementen van CRM en van Landbouw en Visserij, maar dit jaar nog heeft de Staatssecretaris van CRM in de Tweede Kamer gezegd niet zo gelukkig te zijn met dit akkoord. Uit zijn mededelingen blijkt dat de afdeling Organisatie en Efficiency van het Ministerie van CRM zich over deze kwestie heeft gebogen en dat men zich er nader over zal beraden waarbij ook de relatie natuurbeschermingsconsulenten ten opzichte van een eventuele buitendienst van CRM zal worden betrokken.

Uit wat ik eerder heb gezegd over de ondeelbaarheid van de taken van Staatsbosbeheer als het gaat om een maatschappelijk optimaal inrichten en beheren van onze bossen, zal duidelijk zijn dat ik elke ontmanteling van het Staatsbosbeheer (want daarop komt een departementale splitsing van de hier in het geding zijnde beleidsuitvoering neer) als bijzonder schadelijk voor het veelzijdig functioneren van het Nederlandse bos beschouw. Daarbij komt de vraag op of pleidooien voor afsplitsing uit het Staatsbosbeheer van natuurbescherming, van landschapsbouw, van bemoeienissen met de recreatie of van al deze aspecten, hoe goed ook bedoeld, niet voortvloeien uit een onvoldoende inzicht in of kennis van hetgeen een modern, integraal bosbeheer is en kan. Zijn zij veelal niet geënt op een onjuiste identificering van bosbouw en houtproductie, en op een even onjuiste aanname van een antithese tussen houtproductie en andere functies van het bos? Miskennen zij daarmee niet de primaire taak van de bosbouw, nl. een dusdanige aanleg, in-

richting en beheer van bos dat de gezondheid, duurzaamheid en veelzijdigheid daarvan gewaarborgd zijn, ongeacht welke functie van het bos in de doelstelling primair staat? Het tragische van deze goed bedoelde pleidooien voor afsplitsing van delen van het Staatsbosbeheer is bovendien dat bij realisering daarvan een interdepartementaal gevecht zou ontstaan om de Nederlandse bosgebieden. Het is verleidelijk om zich er in te verdiepen of de Veluwe bossen dan Van der Steewouden of Meijerbossen zouden moeten worden of wellicht een bonte mengeling van beide met een even bont gezelschap van bosambtenaren van verschillende ministeries, maar ik zal me met deze hoogst interessante en wellicht gemakkelijke verwickelingen nu niet verder bezighouden.

Blijft de vraag bij welk departement een ongedeelde Staatsbosbeheer bij voorkeur dient te behoren. Naar mijn mening is dat het Ministerie van Landbouw en Visserij. Het zou onlogisch zijn het Staatsbosbeheer los te maken van dat departement dat zich bij uitstek met het bodemgebruik bezig houdt. Daar komt nog iets bij. Het overgrote deel van ons landelijk gebied is in gebruik bij de landbouw. Het landbouwbeleid speelt derhalve een zeer grote rol bij het beleid ten aanzien van de open ruimte in ons land, een realiteit waar men niet omheen kan. Beslissingen ten aanzien van de structuur van de landbouw zijn direct of indirect van invloed op de mogelijkheden die de bosbouw, de landschapsbouw en de natuurbescherming hebben. Voortzetting van de situering van het Staatsbosbeheer bij het Ministerie van Landbouw en Visserij lijkt mij dan ook voor de hand liggend. Rest de aard van die positie. En dan zet ik toch wel een vraagteken, waarover ik eveneens geen blad voor de mond wil nemen.

Mede gezien de politieke discussie rond de departementale plaats van het Staatsbosbeheer of van bepaalde delen daarvan kan men zich afvragen waarom enkele jaren geleden de toenmalige Minister van Landbouw en Visserij besloten heeft op

Industriehout, geschild en voor transport gereed

provinciaal niveau o.a. Staatsbosbeheer, Faunabeheer en Cultuurtechnische Dienst te integreren onder een HID voor de Landinrichting; heeft men wellicht vanaf het begin de schepping van een Landinrichtingsdienst voor ogen gehad? Juist in de situatie dat de discussie over de departementale positie van taken van het Staatsbosbeheer in volle gang was had beter elke twijfel kunnen worden vermeden over de mogelijkheden van het Staatsbosbeheer binnen het departement. Elke afbreuk aan de bevoegdheden van de directies van het Staatsbosbeheer tot in de provincies, elke ambtelijke integratie van de belangen van het bosbouw-, landschapsbouw- en natuurbeschermingsbeleid enerzijds met die van het landbouwbeleid anderzijds zou immers de discussie over de departementale plaats van het Staatsbosbeheer, geheel of gedeeltelijk, alleen maar aanwakkeren. Het is een maatregel geweest die onnodig twijfel wekt aan de mogelijkheden die na de reorganisatie aanwezig zijn voor een optimale behartiging van de belangen van bosbouw, landschapsbouw en natuurbescherming. Wellicht is deze twijfel onjuist, maar hij is er. Ik wijs slechts op de reacties in het parlement sinds eind 1971, en vooral op de bezwaren die bij de behandeling van de Begroting van Landbouw in het begin van dit jaar door verscheidene Kamerleden tot in tweede termijn zijn aangevoerd tegen de huidige positie van Staatsbosbeheer en Faunabeheer. De "organisatorische ruilverkaveling" bij het Ministerie van Landbouw, zoals een Kamerlid het noemde, is, afgezien van het tactische aspect, een beslissing geweest die politiek minder gewenste consequenties heeft. In de eerste plaats loopt de departementale reorganisatie vooruit op de indiening van een Landinrichtingswet bij de Tweede Kamer en op de discussie die daar dan over het te voeren landinrichtingsbeleid zal worden gevoerd. In de tweede plaats ben ik van mening dat het noodzakelijk is dat de verschillende, vaak tegengestelde standpunten over de aard van het bodemgebruik op politiek, en niet alleen op ambtelijk niveau tegen elkaar kunnen worden afgewogen. Een ieder die bij de besluitvoorbereiding met betrekking tot het bodemgebruik is betrokken, trouwens elke burger heeft recht op het kennis kunnen nemen van onversneden standpunten; daarvoor is duidelijkheid in de inzichten van de verschillende daarbij betrokken rijksdiensten, die elk op hun gebied bij uitstek deskundig zijn, een eerste vereiste. Deze duidelijkheid was, bijvoorbeeld voor de lagere overheden bij het nemen van hun planologische beslissingen, gediend met de situatie waarin het Staatsbosbeheer beschikte over eigen HID's in de provincie en waarbij een voor ieder duidelijke lijn liep van de directie naar de functionarissen van de dienst overal in het land. Men raadplege slechts de Staatsalmanak om de onduidelijke organisatie van het Staatsbosbeheer van dit moment zelf te constateren.

Het zal u duidelijk zijn dat het naar mijn mening nodig is op de kortst mogelijke termijn de positie van de diensten van het Ministerie van Landbouw opnieuw te bezien.

Wensen met betrekking tot het bosbouwbeleid

Samenvattend en concluderend wil ik beknopt het volgende stellen:

- 1 In de beleidssfeer dient het evenwicht tussen de functies die het bos kan vervullen te worden hersteld, een evenwicht dat is verstoord ten nadele van de houtproductie. Nu zich een structureel wereldhouttekort ontwikkelt, dient in elk land de productie van deze essentiële grondstof een van de belangrijkste uitgangspunten voor het bosbouwbeleid te zijn. Dit zou slechts in zeer bepaalde gevallen andere belangen bij het bos kunnen benadelen; dan zal een afweging moeten plaatsvinden waarbij het wetenschappelijk onderzoek belangrijke aanwijzingen kan geven. In verreweg de meeste gevallen echter is de houtproductie niet alleen zeer goed met andere functies te combineren maar geeft bovendien daaraan de financiële basis.
- 2 Om het grondstoffenbeleid van de overheid, haar houtproductiebeleid, alsmede haar beleid ten aanzien van andere bij het bos betrokken belangen op elkaar af te stemmen, is een georganiseerde vorm van regelmatig interdepartementaal overleg nodig, waarbij met name ook het Ministerie van Economische Zaken moet worden betrokken.
- 3 Voor een optimale inspraak van alle bij het bos betrokken belangen is het dringend gewenst dat de Minister van Landbouw en Visserij weer een Bosraad instelt, waarin deze belangen zijn vertegenwoordigd.
- 4 Grote aandacht verdient een optimale werkverdeling enerzijds en samenwerking anderzijds van de bij het bos betrokken vakgebieden. Daarbij moet worden afgerekend met de onjuiste idee dat bosbouw en houtproductie identiek zijn; bosbouw brengt bos tot stand en beheert het op grond van een afweging van belangen (landschap, houtproductie, natuurbescherming, openluchtrecreatie) en een beoordeling van mogelijkheden. Aan kennis en erkenning van elkaars taken en inbreng dient tijdens de opleiding, zowel voor als na het afstuderen, grote aandacht te worden besteed. Te sterke specialisatie werkt in dit opzicht negatief.
- 5 Het Nederlandse bosareaal moet aanzienlijk en zo spoedig mogelijk worden uitgebreid, waarbij een dusdanig stimuleringsbeleid dient te worden gevoerd, dat in ruime mate particuliere grondeigenaren bij de bebossing kunnen worden ingeschakeld. Voor een werkelijk bebossingsbeleid van de overheid is het van doorslaggevend belang dat de regering snel komt met een lange-termijn visie op de ruimtelijke ontwikkeling van onze landbouw.

6 De regering dient te bevorderen dat het in dit jaar door de Europese Commissie ingediende voorstel voor een bosbouwrichtlijn aldus wordt herzien dat meer mogelijkheden worden geschapen voor de bossing van landbouwgronden door particulieren; eerdere voorstellen waren aanzienlijk gunstiger.

7 Een vergelijkend onderzoek dient te worden ingesteld naar de mate waarin de gemeenschap de verschillende vormen van bodemgebruik financieel steunt. Zonder incalculeren van de resultaten van een dergelijk onderzoek is elke vergelijking tussen de rentabiliteit van bosbouw enerzijds en een of andere vorm van landbouw anderzijds zinloos en bovendien onredelijk.

8 Het Staatsbosbeheer dient ook in de toekomst bij dat Ministerie te worden gesitueerd dat zich bij uitstek bezig houdt met het bodemgebruik in het landelijk gebied. Afsplitsing van delen of zelfs van taken van deze dienst naar een ander departement is schadelijk voor een integrale behartiging van alle bij het bos betrokken belangen, zoals dit dient te geschieden via een weloverwogen inrichting en een deskundig beheer van bossen en andere natuurgebieden.

9 De beslissing tot (de facto) integratie van diensten van het Ministerie van Landbouw en Visserij op provinciaal niveau is weinig gelukkig geweest, te meer gezien de discussie over de departementale plaats van het Staatsbosbeheer of van taken daarvan. Terwille van de politieke duidelijkheid rond het bodemgebruik in ons land dient de organisatie van de betrokken diensten binnen het departement opnieuw te worden gezien. Mijn voorkeur gaat uit naar een geheel of grotendeels terugkeren naar de oorspronkelijke toestand.

10 Terwille van de zojuist genoemde politieke duidelijkheid wil ik de hoop uitspreken dat bij de eerstvolgende gelegenheid de benoeming van een Staatssecretaris voor Bosbouw, Landschapsbouw en Natuurbescherming bij het Ministerie van Landbouw en Visserij ernstig in overweging wordt genomen. Ook het beleid met betrekking tot het produkt hout is daar op zijn plaats.

Ik koester enige hoop dat ik mij aan de titel van mijn betoog heb kunnen houden. Ik ben in de wensen misschien niet bescheiden geweest. Toch heb ik ze hier naar voren willen brengen, omdat ik ervan overtuigd ben dat hun vervulling van grote betekenis is voor een goede toekomst van ons bos en ook voor die van ons Staatsbosbeheer, een dienst die ik van harte gelukwens met het bijzonder vele dat hij in 75 jaar tot stand heeft gebracht, een dienst ook die op grond van deskundigheid en veelzijdigheid zeer veel nog voor ons land kan betekenen, maar waaraan dan wel de mogelijkheden moeten worden gegeven om doelmatig, met enthousiasme en voor een ieder duidelijk te opereren.